
Nedžad KORAJLIĆ¹

Mjere prvog zahvata – postupanja policije nakon saznanja za eksploziju

Measures of The First Action – Police Procedure After Contingent of Explosion

Sažetak

Hronološki prikaz postupanja policije nakon saznanja-dojave za eksploziju, tj. mjere prvog zahvata policije nakon dojava za eksploziju i stadiji kroz koje prolazi policija do momenta kada se počne sa uviđajem mjesta eksplozije, je veoma značajno i bitno za daljnji tok kriminalističke obrade. Ovakav hodogram postupanja policije nije napravljen sa svrhom da u potpunosti prikaže sve ono što se treba, odnosno može poduzeti, jer to znaju i sami kriminalisti - nije moguće. Stoga ga treba shvatiti kao opći popis koji trpi i zahtjeva određene nadopune, upravo onako kao što to uči i kriminalistička znanost kada govori o dinamičnosti plana kriminalističke obrade.

Stoga je veoma značajno da svaki policijski odjel donese standardne operativne procedure (SOP) zato što u svakodnevnim aktivnostima policijskih organizacija, postoje brojne funkcije i standardne dužnosti koje se ponavljaju ili izvode kao dio rutinskog posla. Kako ne bi došlo do nepotrebnog ponavljanja uputstava i naređenja prilikom svakog novog zadatka, rukovodni radnici policije treba da pripreme listu istih. Ova standardna uputstva, odnosno smjernice rada nazivaju se “**standardnim operativnim procedurama (SOP)**”.

¹ diplomirani kriminalista, asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

UVOD

Kada se posmatra uloga i zadaci O.U.P.² u borbi protiv kriminaliteta, nužna pretpostavka za to postupanje je da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti (čl.143.st.1. ZKP-a FBiH). Osnovi sumnje postoje ako je O.U.P. saznao da postoji vjerovatnost da je učinjeno krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti. Pri tome je za postojanje osnova sumnje irelevantno da li se zna da je određena osoba sumnjiva da ga je učinila ili je ta osoba nepoznata. Ovakav pojam osnova sumnje treba razlikovati od osnovane sumnje, koja se temelji na dokazima.

Znači, za postojanje osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo traži se manji stepen izvjesnosti nego za postojanje osnovane sumnje potrebne za pokretanje krivičnog postupka. Radi toga O.U.P. može u predkrivičnom postupku preduzimati radnje i u situacijama kada je samo poznato da je učinjeno krivično djelo, a još neraspolaze podacima ko je sumnjiv da ga je učinio. Pri tome O.U.P. ima tačno određen krug djelovanja u predkrivičnom postupku koji je iskazan u članu 143. ZKP-a FBiH.

Postupanje O.U.P. ne predstavlja radnju krivičnog postupka, već kriminalističko operativne radnje predkrivičnog postupka, koja nemaju nikakvu dokaznu snagu i mogu koristiti samo za sačinjavanje krivične prijave i kao potencijalni izvor dokaza u procesnom smislu.

U istome članu stavom 2. predviđen je čitav niz mogućih radnji O.U.P. prije pokretanja krivičnog postupka. Nabranje radnji nije taksativno jer je otvorena mogućnost da O.U.P. vrše i druge radnje koje tu nisu navedene.

U cilju uspješnog izvršavanja navedenih zadataka O.U.P-a. su data slijedeća ovlaštenja: ***O.U.P. mogu tražiti potrebne izvještaje od građana, izvršiti potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga, da za neophodno potrebno vrijeme ograniče kretanje na određenom prostoru, da poduzmu potrebne mjere u vezi s utvrđivanjem istovjetnosti osoba i predmeta, da raspišu potragu za osobom i stvarima za kojima se traga, da u prisutnosti***

² U daljnjem tekstu, "ORGANI UNUTRAŠNJIH POSLOVA".

odgovorne osobe obave pregled određenih objekata i prostorija državnih organa, preduzeća i drugih pravnih osoba i ostvare uvid u određenu njihovu dokumentaciju, kao i da poduzmu druge potrebne mjere i radnje.³

O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene prilikom preduzimanja pojedinih radnji, a mogu biti od interesa za krivični postupak, kao i predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, sastavit će se zapisnik ili službena zabilješka. Od pravilnog i svrsishodnog preduzimanja ovih mjera umnogome zavisi uspjeh u izvršavanju obaveza na otkrivanju krivičnih djela i njihovih izvršilaca kao i obezbjeđenje dokaza o kraivičnom djelu i učiniocu. Zato je veoma značajno da se blagovremeno procjeni, zavisno od karaktera slučaja, kada i koje radnje treba poduzeti rukovodeći se taktičkim načelima kriminalistike.

Hronološki prikaz postupanja policije nakon dojava za eksploziju, tj. mjere prvog zahvata policije nakon dojava za eksploziju i stadiji kroz koje prolazi policija do momenta kada se počne sa uviđajem mjesta eksplozije je veoma značajno i bitno za daljnji tok kriminalističke obrade. Ovakav hodogram postupanja policije nije napravljen sa svrhom da u potpunosti prikaže sve ono što se treba, odnosno može poduzeti, jer to znaju i sami kriminalisti - nije moguće. Stoga ga treba shvatiti kao opći popis koji trpi i zahtjeva određene nadopune, upravo onako kao što to uči i kriminalistička znanost kada govori o dinamičnosti plana kriminalističke obrade.⁴

1.) Mjere prve intervencije nakon saznanja za eksploziju

Eksplzija bombe se može desiti u bilo koje vrijeme, u toku dana ili noći, bilo kojeg datuma. Udarni talas eksplozije može biti u zatvorenom ili otvorenom prostoru. Šteta prouzrokovana eksplozivnom napravom može varirati od neznatne, sa malim ili nikakvim posljedicama, do eksplozije velikih razmjera sa velikim ljudskim gubicima. Ovakvi napadi dovode do zatvaranja mjesta gdje se desila eksplozija duži vremenski period. Iz tih i drugih razloga mjere prvog zahvata-intervencije, nakon saznanja za eksploziju i njihova primjena u što kraćem roku je od neprocjenjive vrijednosti.

³ Sijerčić Čolić H, KOMENTAR ZAKONA O KRIVIČNOM POSTUPKU, OSCE, Sarajevo 1999.

⁴ Marijan Šuperina, Kriminalistička praksa, Policijska akademija, Zagreb 1998.

A.) Postupanje operativnog dežurstva nakon dojave o eksploziji

Obično obavijest o eksploziji zaprimi dežurna služba od građana ili drugih subjekata, a sobzirom na okolnosti, odmah treba provjeriti istinitost informacije o eksploziji.

Različiti su načini saznanja za počinjeno krivično djelo i to: vlastita, policijska operativna aktivnost, dojave od drugih (nepolicijskih) subjekata - žrtve, svjedoci ili počinitelj djela, razne inspekcije, medicinske službe, druga državna tijela, pravne osobe i sl., anonimni izvori saznanja o počinjenom djelu - anonimne ili pseudonimne prijave, glasine i sl. informatori.

Na lice mjesta treba uputiti najbližu policijsku patrolu radi osiguranja lica mjesta, a posebno radi pružanja pomoći u spašavanju lica i imovine. To treba da bude najbolja policijska patrola koja će pored mjera obezbjeđenja lica mjesta poduzeti mjere prve intervencije⁵ (**blokadu, legitimisanje, vizuelni pregled prtljaga , odjeće i dr.potrebne mjere i radnje**).

Prilikom odlaska na moguće mjesto počinjenja krivičnog djela pozornici ili patrole prate situaciju na putu dolaska i uočavaju sumnjive okolnosti (osobe u bijegu, zapreke, brzo kretanje vozila u suprotnom smjeru i sl.) O svim zapažanjima obavještavaju operativnog dežurnog, kao i o rezultatima sa mjesta dojave za krivično djelo.

Ti rezultati mogu da budu slijedeći: **lažna dojava, ne radi se o krivičnom djelu i radi se o krivičnom djelu.**

Ukoliko se radi o krivičnom djelu odmah treba organizovati sve stručne službe za akciju spašavanja (sanitet, vatrogasci, civilna zaštita, vojska i druge specijalizovane službe zavisno od stepena ugroženosti). Uporedo sa tim radnjama obavještava se nadležni istražni sudija i tužilac.

Ukoliko se radi o lažnoj dojavi nastoji se utvrditi tko je dao lažnu dojavu i eventualne motive.

Pored ovlaštenja datih u čl.143.st..2. ZKP-a operativni dežurni poduzima i slijedeće radnje:

⁵ Modly D. Korajlić N, Kriminalistički rječnik, Centar za obrazovanje i kulturu Tešanj, 2001.

- kontinuirano daje u eter sva potrebna saznanja i spoznaje o počinitelju;
- upućuje uviđajnu ekipu na mjesto kriminalnog događaja;
- izvještava kriminalističku policiju o kriminalnom događaju, linijskog dežurnog inspektora, kriminalističku tehniku, KDZ⁶ i dr, po potrebi;
- izvještava druge rukovodne radnike MUP-a, P.U ili drugih policijskih odjela.;
- po prikupljanju potrebnih obavjesti izvještava operativno dežurstvo više instance, pri čemu ukoliko još nema utvrđenih činjenica, treba koristiti pojam "neprovjerena informacija";
- daje informacije prikupljene na temelju dobivenih podataka od rukovodioca osiguranja mjesta kriminalnog događaja;
- poziva po potrebi i druge službenike - službe;
- prosuđuje situacije za potrebne zapovijedi glede provođenja evakuacije ugroženog stanovništva;
- stavlja u pripravnost vodiča psa tragača;
- po potrebi, u dogovoru i po odobrenju rukovodnog radnika sa posebnim ovlaštenjem, angažira službenike Jedinice za posebne namjene (specijalne jedinice,
- izvještava operativno dežurstvo Vojne policije ukoliko je počinitelj ili objekat napada- vojno lice ili objekat;
- u dogovoru s drugim rukovodnim službenicima, zapovjeda policijskim upravama da se odmah pristupi provođenju, npr. racija u ugostiteljskim objektima i drugim mjestima gdje se okupljaju osobe iz kriminalnog miljea;
- u dogovoru s rukovodnim službenicima po linijama rada, oranzira postavljanje zasjede;
- podnosi pismene izvještaje o poduzetim mjerama.

B.) Blokada

Ovo je složena operativno-taktička mjera koja ima izuzetni značaj nakon primanja obavještenja da je došlo do eksplozije, a sumnja se na krivično djelo. Preduzima se u kombinaciji sa drugim radnjama shodno članu 143. ZKP-a. U tim okolnostima cilj blokade je da se pronađe i uhapsi lice koje je počinilo krivično djelo, osobe za kojima se traga, da se pronađu tragovi

⁶ Kontra diverzionu zaštitu.

krivičnog djela, pronalaženje žrtava krivičnog djela i zaštita osoba od opće opasnosti ili otklanjanje posljedica takve opasnosti.

Da bi blokada bila efikasna pogotovo u situacijama kada se mora brzo reagovati, potrebno je da svaka Policijska uprava na svom području uz koordinaciju viših instanci, ima stalne planove blokade za određeno područje. Ovi planovi su od značaja za hvatanje izvršilaca teških krivičnih djela. Oni treba da sadrže način zatvaranja posebno ugroženih objekata unutar određenog mjesta kao što su aerodromi, infrastruktura i dr. privredni objekti. Blokadu treba izvršiti brzo da nebi došlo do bijega osoba od interesa za službu.⁷

Detaljno razrađeni stalni planovi blokade imaju veliku taktičku prednost i u datoj izvanrednoj situaciji, omogućavaju brzo snalaženje i stupanje u akciju neposrednih i posrednih učesnika blokade i drugih operativnih akcija i mjera bez nepotrebnog gubljenja vremena, brzopletosti i stihijnosti u radu. Kad god to situacija nalaže vrši se "ad hoc" priprema i planiranje blokade.

Operativne zadatke na određenim mjestima vrše ovlaštena službena lica koja zatvaraju izlaze iz blokiranog prostora ili objekta. Ti se zadaci pretežno sastoje u vršenju kontrole kretanja putnika i vozila, a obuhvataju između ostaloga: *legitimisanje osoba, pregled ili pretres lica i prtljaga, zadržavanje sumnjivih osoba i stvari te njihovo predavanje na daljnju operativnu obradu, lišavanje slobode osoba za kojima se traga, privremeno oduzimanje predmeta za kojima se traga, poduzimanje drugih mjera i radnji koje proizilaze iz dobijenih konkretnih zadataka ili koji iskrsnu u toku izvođenja blokade.*⁸

C.) Legitimisanje

Legitimisanje (lat. legitimare – legitimisati) je operativno-taktička mjera i radnja koju preduzimju ovlaštena službena lica policije koja ima za cilj utvrđivanje identiteta neke osobe. Legitimisanje spada u red onih službenih radnji koje se poduzimaju veoma često, putem kojeg se može doći do dragocjenih operativnih podataka. U situacijama preduzimanja

⁷ Modly D. Korajlić N. Kriminalistički rječnik, Centar za obrazovanje i kulturu Tešanj, 2001.

⁸ Perić V, Oblici operativne djelatnosti službe javne sigurnosti, MUP R Hrvatske, Zagreb 1987.

blokada, potraga, racija i sl. legitimisanje je obavezna radnja. Tom prilikom pri legitimisanje treba biti veoma oprezan i obavezno treba provjeriti ispravnost isprave sa kojom se dokazuje identitet, jer je moguće da pred sobom imamo opasnog kriminalca, koji će umjesto lične karte potegnuti oružije ili oruđe kojim može povrijediti ili lišiti života policajca. Ako se očekuje otpor prvo će se pretresti lice, pa potom obaviti legitimisanje.⁹

Sva lica koja se legitimišu uvode se u evidenciju legitimisanih lica. Ti podatci mogu da budu od neprocjenjive vrijednosti u operativnom radu, a naročito ako su to lica koja su se našla u neposrednoj blizini lica mjesta izvršenja krivičnog djela. Zna se desiti da se među legitimisanim licima koja, su legitimisana neposredno nakon dojava za krivično djelo, nalaze izvršioци tih djela ili njihovi pomagači. Stoga, nije dovoljno da ovlaštena službena osoba, kada naiđe na sumnjivu osobu ili nepoznatu, samo izvrši legitimisanje. Tom prilikom je potrebno sačiniti izvještaj o legitimisanju koji se unosi u evidenciju legitimisanih osoba. Kod promatranja i uzimanja ličnog opisa najvažnije je da se obrati odgovarajuća pažnja na osobne znakove i dr. karakteristične detalje, npr. na odjeći, prtljagu i dr.¹⁰

Za lica koja su legitimisana povodom dojava o eksploziji, kako navodi prof.dr. Duško Modly¹¹, bris se sa ruku osumnjičenog uzima uz pomoć vate i pogodnog otapala (acetona , destilirane vode). Uzimanje brisa ima smisla u intervalu od 24 sata nakon eksplozije kod osoba koje su rukovale eksplozivom, ali moguće su i iznimke pa treba uzeti bris i nakon tog roka. Uvijek na vještačenje treba dostaviti i odjeću osumnjičenog.

Danas postoji vrlo sosisficiran prijenosni uređaj " **ION SCAN** " (**ADVANCED CHEMICAL DETECTION SYSTEM FOR NARCOTICS, EXPLOSIVES AND TOXICS**) za **detekciju raznih hemikalija**. Radi se o Barringerovom IONSCAN-detektoru koji se bazira na praktičnoj aplikaciji tehnologije zvane " **ion mobility spectometry (IMS)** ". IMS je snažno analitičko sredstvo, uređaj koji može "mirisati" i trenutačno identificirati male tragove ostataka različitih kemikalija (**10⁻¹²**) uključujući droge, eksplozive i otrove, kao i proizvode i svezi

⁹ Modly D. Korajlić N, Kriminalistički rječnik, Centar za obrazovanje i kulturu Tešanj, 2001.

¹⁰ Perić V, Oblici operativne djelatnosti službe javne sigurnosti, MUP R Hrvatske, Zagreb 1987.

¹¹ Modly D, KRIMINALISTIČKA METODIKA, FKN, SARAJEVO 1998.

benzinom. Vrijeme detekcije je svega nekoliko sekundi, a u minuti se može detektirati deset uzoraka. Uređaj se može programirati tako da detektira osam različitih supstanci simulatno. Uređaj može detektirati različite komercijalne i vojne eksplozive uključujući plastične, bez potrebe reprogramiranja opreme za specifične grupe. Uvijek djeluje vrlo osjetljivo i osigurava brzo pozitivnu identifikaciju, slušnu i vizuelnu na prisustvo eksploziva. Uređaj je prenosiv, dimenzija **50 x 45 x 30 cm, težine 27 kg**. Potrebno mu je pola sata zagrijavanja . Uzorci se mogu uzimati u obliku prašine (usisivačima), u obliku para(aerosola) i utrljavanjem na filter – papir (prsti, odjeća i sl.).

Iz tih i drugih razloga pretresu stana i osoba treba da prisustvuju stručnjaci za eksplozive ili KDZ–ejci, kojima su dobro poznate morfološke karakteristike eksploziva, koje mogu biti prikriveni kao gips, šećer, sol, ulje, sir i sl.

U tim situacijama treba biti obazriv i da se u razgovoru sa licem dođe do podataka da li se u njegovom svakodnevnom radu koriste eksplozivna sredstva ili da li koristi određene medikamente koji u sebi imaju slična svojstva, npr. srčani bolesnici koriste nitroglicerine. Ovlašteno službeno lice bi za svaki takav pregled prostorija, lica ili prtljaga, trebao da koristi zaštitne rukavice za jednokratnu upotrebu kako nebi svojom nepažnjom prenio određene mikro tragove, sa jednog lica ili predmeta na drugo lice ili predmet.

D.) Osiguranje lica mjesta

" **Vrijeme koje prolazi je istina koja bježi** "(Modly D.- Osiguranje mjesta događaja, Zagreb, 1993.god MUP RH str. 22.) Ova francuska uzrečica najbolje ilustrira šta znači zakasniti u pogledu osiguranja lica mjesta.

Lice mjesta može da bude u zatvorenom i otvorenom prostoru ili istovremeno i u zatvorenom i otvorenom prostoru. Zbog potrebe vršenja uviđaja lice mjesta se prethodno osigurava. Osiguranje najčešće vrši ovlašteno službeno lice policije, bilo po vlastitoj inicijativi ili na zahtjev istražnog sudije koji treba da izvrši uviđaj.

Cilj osiguranja lica mjesta je da se sačuva zatečeni izgled tog mjesta do dolaska istražnog sudije ili ovlaštenog službenog lica koji će vršiti uviđaj po ovlaštenju istražnog sudije.

Prva briga svakog policajca koji prvi stigne na mjesto eksplozije jeste pružanje prve pomoći ako ima ozlijeđenih. Iako ove ozljede mogu biti teške i smrtonosne, ozlijeđene osobe treba što je prije moguće prebaciti sa neposrednog lica mjesta eksplozije. Uvijek je prisutna prijetnja ili opasnost od izbijanja požara ili druge popratne eksplozije (električne žice, oštećene gasne linije i slično), što može utjecati na dodatna oštećenja. Bilo je slučajeva kada su sekundarne improvizovane naprave bile postavljene nedaleko od lokacije prvobitnog napada.¹²

Hitnost izlaska na lice mjesta uvjetovano je ne samo u pružanju pomoći ozlijeđenima, nego i potrebe osiguranja tragova i predmeta koji mogu u perspektivi poslužiti kao dokazi, kao i potrebom uočavanja i registriranja mogućih promjena koje se mogu zapaziti i koje su relevantne u traseološkom smislu. Neposredno opažanje tragova i predmeta imperativno je hitno i neponovljivo, osim ako je riječ o tragovima i predmetima koji se pod normalnim okolnostima bitno ne mijenjaju. Zbog navedenih razloga sve su istražne radanje, a posebice uviđaj hitne.

Obilježavanje granica lica mjesta i njegovo blokiranje vrši se u skladu sa prostornim, vremenskim i drugim uslovima lica mjesta. Ukoliko je lice mjesta na otvorenom prostoru, obilježavanje se može vršiti pomoću kočića, kanapa, trake, krede i drugih pogodnih sredstava, s tim da se zabranjuje svaki pristup u obilježeni prostor. U slučaju nevremena poduzimaju se mjere da se tragovi ne unište ili ne oštete.

Obezbjeđenje tragova na licu mjesta od oštećenja ili uništenja vrši se na različite načine i pomoću prigodnih predmeta. Prvenstveno se obezbjeđuju oni tragovi koji su prema konkretnoj procjeni najvažniji.

Osiguranje lica mjesta u zatvorenom prostoru, po pravilu je lakše sprovesti. Kada se ocijeni da pored zatvorene prostorije ne treba osiguravati i dio otvorenog prostora, da nikome ne treba ukazati ljekarsku pomoć, te da su udaljeni svi prisutni, zabranjuje se pristup u zatvoreni prostor. Svi ulazi i izlazi se zatvore ili zaključaju i svo vrijeme se vodi računa da se ne unište postojeći i ne proizvode novi tragovi. Ispred zatvorenog prostora postavlja se osiguranje koje zabranjuje ulazak nepozvanima.

¹² Frank Bolz, Jr. *The Counter-terrorism Handbook, Tactics, Procedures and Techniques*, st. 157, CRS Press, Washington, D.C. 1996.

Prilikom dolaska na mjesto događaja policijska patrola koja prva dođe na lice mjesta događaja, mora uzeti u obzir slijedeće elemente:

- **Utvrđiti hitne potrebe u pogledu sigurnosti**
- **Utvrđiti kome je potrebna medicinska pomoć**
- **Utvrđite sve izvore opasnosti u blizini mjesta događanja** (sekundarne bombe, neeksplozirane bombe, teroristički napadi)
- **Utvrđiti moguće opasnosti po okolinu** (toksične gasove, toksične materije, druge hemikalije, gasove, radijaciju, voda-kiša, snijeg, toplota-sunčeva energija)
- **Provjerite situaciju u vezi mogućeg požara.**
- **Pokušati utvrditi strukturu i nivo štete** (nevidljiva šteta, struktura i integritet zgrade/objekta, vidljiva šteta, poput slomljenog prozorskog stakla i slicno).
- **Provjeriti dotok električne energije. Razmotriti da li je moguće prekinuti dotok struje prije ulaska u zgradu.**
- **Utvrđiti ko je sve potreban na mjestu događaja** (vatrogasna služba, KDZ jedinica, medicinska služba, inženjerske / specijalne jedinice, vojska, ostalo (prema potrebi).¹³

Očigledno, to što je navedeno ne obuhvata sve aspekte rada, ovisno od konkretne situacije, mora se pridržavati i dopunskih pravila, a što zavisi od konkretnog slučaja uzimajući u obzir konfiguraciju samoga mjesta, trenutno raspoloživo ljudstvo i dr.

Kao dodatak tome, lice mjesta treba da bude tako obezbjeđeno da niko ne može ući na to područje, uključujući i predstavnike medija. Obezbeđenje lica mjesta ove vrste krivičnog djela je mnogo teže zbog toga što ovakvi incidenti privlače pažnju medija i javnosti. U naseljenim područjima materijalni tragovi koji su nastali eksplozijom mogu se prostirati izvan tačke obezbjeđenja lica mjesta npr. fragmenti se mogu naći na okolnoj zgradi umjesto na prvobitnoj meti.

Takođe, oni mogu biti na trotoarima ili ulicama koje se mogu zatvoriti samo privremeno. Takva područja se moraju odmah pretražiti kako bi se pronašli i izuzeli svi materijalni tragovi prije kontaminacije lica mjesta. Ukoliko izuzimanje tragova nije

¹³ Ministarstvo pravde SAD, Međunarodni program pomoći u kriminalističkoj obuci (ICITAP), Novembar 1999, poglavlje 13.

moguće, potrebno je dati instrukcije osoblju koje je zaduženo za čišćenje ili popravku da sačuvaju sve ono što su prikupili kako bi se to kasnije moglo ispitati.¹⁴

U toku obezbjeđenja lica mjesta događaja moguće su slijedeće situacije:

- **počinitelj nepoznat,**
- **počinitelj poznat - dostupan**
- **počinitelj poznat - nedostupan**

Ukoliko su ostvarene zakonske pretpostavke primjenjuje se mjera lišenja slobode (počinitelj poznat - dostupan);

Ukoliko je počinitelj poznat - nedostupan, izvještava se operativno dežurstvo o utvrđenom identitetu počinitelja ili osobnom opisu, mogućem smjeru bijega, posebnim okolnostima;

Posebna situacija: počinitelj poznat - nedostupan, tzv. talačke situacije ili se zabarikadirao - ne dozvoljava pristup k sebi; opasan po sebe ili po okolinu - izvještava se operativno dežurstvo radi potrebnog angažovanja Specijalne policije ili druge službe, a zavisi od vrste i težine krivičnog djela.

Ukoliko se radi o poznatom počinitelju – npr.vojnoj osobi izvještava se operativno dežurstvo radi potrebnog izvještavanja Vojne policije i njihovog angažmana.

Ukoliko se radi o nepoznatom počinitelju, izvještava se operativno dežurstvo o svim prikupljenim podacima u vezi s mogućim počiniteljem (sumnjivim osobama).¹⁵

2.) Otklanjanje novih opasnosti

Prije otpočinjanja uviđaja specijalni tim za kontradiverzionu zaštitu treba da izvrši prvi pregled koji ima zaštitini karakter u cilju otkrivanja eventualno drugih eksplozivnih naprava koje su ostale ili kao posljedica neaktiviranja ili kao namjerno ostavljenih na licu mjesta sa ciljem usporavanja rada uviđajne ekipe, kao i drugih mogućnosti koje bi mogle ugroziti osobe koje

¹⁴ Bolz F, Jr. The Counter-terrorism Handbook, Tactics, Procedures and Techniques, st. 158-159, CRS Press, Washington, D.C. 1996.

¹⁵ Šuperina M, Kriminalistička praksa, Policijska akademija, Zagreb 1998.

pretražuju teren. Taj pregled je veoma hitan i mora se obaviti bez obzira na doba dana, noći ili vremenske prilike, te nakon zaštite tragova koji bi mogli biti uništeni ili oštećeni, ostali dio se može nastaviti i danju.

Ovom prilikom osoblje koje radi na ovom pregledu terena dovedeno je u opasnost u slučaju da ima zaostalih neeksplozivnih sredstava. Iz tih razloga postoje razna tehnička pomagala koja se mogu koristiti tom prilikom.

Policije zapadnih zemalja u svojoj opremi posjeduju najnovije mobilne teleoperacijske robote "**EOD**": **Explosive Ordinance Disposal** (međunarodna oznaka uređaja za uklanjanje eksplozivnih sredstava) koji povećavaju sigurnost čovjeka pri uklanjanju minsko-eksplozivnih sredstava.

Zaštita života je iznad svega. To se odnosi na građanstvo i pirotehničko osoblje. Zaštita materijalnih dobara ne može biti kriterij za risikiranje života osoblja. Procedure u radu sa minsko-eksplozivnim sredstvima moraju biti jasne i koncizne, a svaki policijski odjel mora ustanoviti prihvatljive procedure (**SOP**) rada za njihovo uklanjanje.¹⁶

3.) Uspostava standardnih operativnih procedura (SOP)

U svakodnevnim aktivnostima policijskih organizacija, postoje brojne funkcije i standardne dužnosti koje se ponavljaju ili izvode kao dio rutinskog posla. Kako ne bi došlo do nepotrebnog ponavljanja uputstava i naređenja prilikom svakog novog zadatka, rukovodni radnici policije treba da pripreme listu istih. Ova standardna uputstva, odnosno smjernice rada nazivaju se "**standardnim operativnim procedurama (SOP)**".

Standardne operativne procedure je moguće definisati kao:

"...postojeći sistem naređenja za određenu organizaciju koji sadrži uputstva u vezi rutinskih redovitih operacija. SOP predviđaju koje akcije treba poduzeti i određuju globalnu strukturu dužnosti u kontekstu tih akcija."

¹⁶ Ratković I, Policija i sigurnost, MUP-a RH.st. 421-434, broj 4/94, Zagreb, 1994.

a.) Svrha standardnih operativnih procedura

Pripremom standardnih operativnih procedura za rutinske operacije, starješina može lakše utvrditi da li se sve potrebne operacije obavljaju i to na pravi način. Iz ovih razloga je neophodno da svaka policijska organizacija ima standardne operativne procedure koje se temelje na postojećim zakonima, regulativama same organizacije, pismenim direktivama viših službenika, željama starješine, kao i na procedurama koje su stvorene u toku dotadašnjeg rada.

Standardne operativne procedure mogu važiti za organizaciju u cjelosti (administracija, itd.), za određeni segment organizacije (kriminalističke tehničare, vještake itd.), za pojedine faze rada (na primjer procedure za odgovor na mjesto događaja, procedure za istragu na mjestu eksplozije, itd.), ili za određena radna mjesta (na primjer, za kontra diverzioni tim-KDZ, za osobu koja obavlja informativne razgovore, itd.)

Standardne operativne procedure moraju biti dovoljno razrađene kako bi novim službenicima omogućile brzo uklapanje u postojeći tim. Detaljnost ovih procedura svakako zavisi od veličine i nivoa obuke kompletnog tima. Detaljne procedure koje se odnose na rad određenih specijalista u sastavu tima ne ulaze u globalne standardne operativne procedure. Takva uputstva se štampaju posebno za potrebe dotičnih članova tima/službi.

Kada govorimo o standardnim operativnim procedurama, bitno je shvatiti da se ne radi o jednom obaveznom formatu. Uvijek koristite onaj format koji najbolje odgovara vašim namjerama. Uopšteno govoreći, standardne operativne procedure moraju precizno odrediti koje su njihove svrhe i na koga se odnose.

Zaključni dio standardnih operativnih procedura trebao bi da sadrži: izvore (reference), imena osoba koje su ih pripremile, datum pripreme, datum kada su ove procedure odobrene i datum kada se moraju ponovo pregledati.

Da bi standardne operativne procedure mogle biti od stvarne koristi, moraju se bazirati na realnim misijama organizacije kao i na njihovim operativnim sposobnostima i slabostima. To znači da se SOP moraju povremeno provjeravati u pogledu tačnosti i relevantnosti, odnosno da se po potrebi usavršavaju u skladu sa direktivama iz sjedišta organizacije, operativnoj politici i

poukama iz prošlih operacija. Iz ovih razloga je preporučljivo standardne operativne procedure formalno provjeriti i obnoviti bar jednom godišnje.

b.) Primjena standardnih operativnih procedura

Standardne operativne procedure se odnose na sve članove organizacije. Očigledno, sadržaj standardnih operativnih procedura će se razlikovati na različitim nivoima organizacije, što znači da se prilagođava obimu i dužnostima, sposobnostima i ograničenjima svakog segmenta organizacije. Funkcionalni aspekti standardnih operativnih procedura koji se odnose na sve elemente organizacije moraju definisati svaki element rada (oprema, funkcije, dužnosti, itd.).

c.) Pitanja bezbjednosti

Standardne operativne procedure sadrže veliki broj informacija o strukturi organizacije i njenom funkcionisanju. U istragama koje se izvode nakon eksplozija, veliki dio informacija je povjerljive prirode, posebno kada se te informacije odnose na vrstu, konstrukciju i upotrebu eksplozivnog sredstva. Imajući u vidu potencijalnu vrijednost takvih informacija za kriminalce ili čak i za protivnike terorista, neophodno je sačuvati ih u okviru tima koji vodi istragu. Svakako, klasifikacija standardnih operativnih procedura u pogledu povjerljivosti mora biti u skladu sa zakonima. Preporuka je da sve osjetljive standardne operativne procedure budu označene bar kao "**povjerljivi dokumenti**", te da se mogu dostaviti samo osobama kojima su potrebne, sa stalnom provjerom svih postojećih primjeraka ovih procedura.

d.) Prednosti standardnih operativnih procedura

Standardne operativne procedure pružaju određenu prednost time što konkretizuju sve potrebne akcije i odgovornosti, odnosno, smanjuju nivo dezorganizacije, grešaka i udvostručavanje napora.

Osim toga, SOP pomažu u sljedećim aspektima rada:

- Razvoj boljeg međusobnog razumijevanja i timskog rada.
- Efikasnije obučavanje i uklapanje novog personala u funkcije i operacije tima za vođenje istraga.

- Osiguravaju da se aktivnosti od kritične važnosti ne zanemare.
- Ubrzavaju tok istrage time što se smanjuje potreba stalnog ponavljanja uputstava.
- Definišu obavezne procedure, što značajno smanjuje vrijeme koje se troši na pripremi istrage.

Bilo bi dobro stvoriti osnovne standardne operativne procedure u odnosu na postojeću administraciju, sakupljanje dokaznih materijala i pripremu izvještaja. Sistem SOP-a nije isključiv – po potrebi se može promijeniti ili upotpuniti drugim procedurama. Osim toga je važno upamtiti da SOP ne smiju biti u sukobu sa zakonskom regulativama, politikom ili drugim principima većeg odjeljenja (službe).¹⁷

Trenuto u svim policijskim odjelima na području BIH policija koristi **"PRIRUČNIK NAČELA I PROCEDURA DEMOKRATSKOG RADA POLICIJE** ¹⁸ ", koji je dotakao mnoga područja djelovanja policije tako da je priručnik od velike pomoći u radu policije na prostorima BIH. Svi policijski odjeli bi na osnovu dosadašnjih iskustava koja su imali u svome radu na polju eksplozija trebali da sačine analizu, te pokušaju donijeti svoje SOP koje će im pomoći u narednim slučajevima.

Summary

Chronological view of the police action after receiving information that explosion took place, so called measures of the first police actions after receiving information of explosion and the levels that police passes through until the moment when the investigation of the explosion crime place starts, is very important for the further work on the investigation. This kind of action structure of the police hasn't been made with purpose to show all the relevant facts, that should be done, because all criminalists know that - isn't possible. That's why we need to understand the chronological view as a general list, that needs and demands certain fulfillments, like the criminal justice science saz when the dynamics of the plan of criminalistic investigation is in question.

¹⁷ Ministarstvo pravde SAD, Međunarodni program pomoći u kriminalističkoj obuci (ICITAP), poglavlje 27, Novembar 1999.

¹⁸ Ovaj priručnik su donijeli svi policijski odjeli u BiH u saradnji sa Ministarstvom pravde SAD-a (ICITAP).

That's way it is very important that every police department adobe standard operative procedures (SOP), because of the multilateral functions and duties in every day operations that are accepted as a routine. With that there will not be duplications of orders in every new3 assignment. These standard procedures are "standard operative procedures (SOP)" .

Literatura:

1. Aleksić Ž. Kostić R., Požari i eksplozije, Savremena administracija, Beograd 1983.
2. Bilješke sa kursa KDZ-a, Institut za bezbednost, Beograd 1991.
3. Dinić B., Oblici delatnosti i način postupanja pripadnika milicije u vršenju službe, VŠUP – Beograd, 1982.
4. Frank Bolz, Jr. The Counter-terrorism Handbook, Tactics, Procedures and Techniques, st. 166-168, CRS Press, Washington, D.C. 1996.
5. Geberth J.V, Practical Homicide Investigation, Tactics, Procedures and Forensic Tehniques, CSR Press, Washington D.C. 1996.godine.
6. Grosscup B. PH.D, The explosions of terrorism, 1998.
7. Henry C.Lee, Materijalni tragovi, MUP Republike Hrvatske, 1998.
8. Hofman B. Inside terrorism (Unutrašnji terorizam), Narodna knjiga "ALFA", 2000.
9. Igor Ratković, Policija i sigurnost, broj 4/94, MUP-a Republike Hrvatske.
10. John C.Ross, Suzbijanje međunarodnog zločina, Izbor, broj 3, 1997.
11. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine, br. 43, od 20.11.1998..
12. Krstić O., Bezbednost, Policijska akademija, Beograd.
13. Maksimović R, Bošković M, Todorović U., Metode fizike, hemije i fizičke hemije u kriminalistici, Policijska akademija, Beograd, 1998.
14. Maksimović R., Todorović U., Kriminalistička tehnika, Policijska akademija, Beograd, 1995.
15. Marijan Šuperina, Kriminalistička praksa – dnevnik stručne prakse, Policijska akademija, Zagreb, 1998.
16. Marković T., Suvremena tehnika istraživanja krivičnih djela, Zagreb, 1972.
17. Ministarstvo pravde SAD, Međunarodni program pomoći u kriminalističkoj obuci (ICITAP), Novembar, 1999.

18. Ministarstvo pravde SAD-a, Međunarodni kriminalno istražni program pomoći u obuci, Kurs tranzicije, BLOK "C", 1997.
19. Ministarstvo pravde SAD-a, Međunarodni kriminalno istražni program pomoći u obuci (ICITAP), Kurs za stručnjake u vršenju uviđaja mjesta krivičnog djela, 1997.
20. Ministarstvo pravosuđa SAD-a, Priručnik za pretragu mjesta događaja i prikupljanje fizičkih dokaza, 1973.
21. Ministarstvo vanjskih poslova SAD, Ured za pomoć u borbi protiv terorizma, Biro diplomatske sigurnosti, Kurs za vođenje istrage nakon eksplozije, 1998.
22. Ministarstvo pravde SAD (ICITAP), MUP Zeničko dobojskog kantona, Načela i procedure demokratskog rada policije, Zenica 2000.
23. Modly D. Korajlić N, Kriminalistički rječnik, Centar za obrazovanje i kulturu Tešanj, 2001.
24. Modly D., Kriminalistička metodika, FKN, Sarajevo 1998.
25. Modly D., Osiguranje mjesta događaja, Zagreb 1993.
26. Novak Z., Radovan Dejanović, Očevid na mjestu eksplozije, Uputstvo za rad, Centar za kriminalistička vještačenja MUP-a Republike Hrvatske.
27. Pavišić B., Modly D., Kriminalistika, Pravni fakultet, Rijeka, 1999.
28. Perić V., Oblici operativne djelatnosti Službe javne sigurnosti, MUP R Hrvatske, Zagreb, 1987.
29. Petrović A., Kriminalistička metodika, VŠUP-a, Beograd, 1981.
30. Policijski priručnik, OSCE, Ured za demokratizaciju, Sarajevo 2000.
31. Priručnik sa kursa, Incidentne situacije sa eksplozivima, Biro diplomatske sigurnosti SAD, 1997.
32. Ramljak A., Medicinska kriminalistika, FKN-a, Sarajevo, 1998.
33. Redsicker D.D. John J.O Connor, Practical fire and arson investigation, New York city police department, 1997.
34. Sijerčić – Čolić H., Komentar zakona o krivičnom postupku, OSCE, Sarajevo 1999.
35. Vrdoljak A., Tragovi na mjestu eksplozije eksplozivne naprave, policija i sigurnost, broj 1-2/97, MUP Republike Hrvatske.
36. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine, br. 43. od 02.11.1998.godine.
37. Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine, br. 1. od 01.02.1996.godine.